

Posudek na doktorskou práci Mgr. Jakuba Trnky na téma
Kant a Husserl o transcendentálním charakteru zkušenosti
pro obhajobu na Úfar FF UK v Praze

Práce o rozsahu 215 stran má dvě části, první se soustředí na výklad jedné pasáže Kantovy *Kritiky čistého rozumu* v jejím prvním vydání z r. 1781 (strany A 76 až A 211), druhá podává stručnou charakteristiku několika základních pojmů rané, tzv. statické fenomenologie Edmunda Husserla. Na závěr Jakub Trnka nejprve načrtává některé Husserlovy kritické poznámky na Kantovu adresu a pak Kanta vůči těmto poznámkám hájí s tím, že jsou založeny na Husserlově jednostranném či nedostatečném pochopení. Hlavní teze přitom je myšlenka, že pro svoje výlučné zaměření na předmětnou zkušenost „Husserl nemá žádné pochopení pro Kantův pokus transcendentálně konstituovat dílčí zkušenost z časově-kategoriálního celku prožívání, který s sebou nese orientaci na čistě formální prvky a aspekty této konstituce“. (192)

Po formální stránce je práce napsaná velmi jasně, přehledně se člení do stručných komentářů zmíněné pasáže *Kritiky čistého rozumu* v první části, a do stejně přehledného členění podobně stručné prezentace některých Husserlových základních pojmů. Výraznou kvalitou práce je nejen tato jasnost a zřetelnost členění textu, ale i jeho literární kvalita. Vysoce je třeba hodnotit rovněž znalost širokého spektra literatury jak ke Kantovi, tak k Husserlovi, obecně, zvláště pak i suverénní hodnocení vybraných statí a knih, které se explicitně týkají srovnání Kantovy a Husserlovy filosofie.

Kladem je – stále ještě z tohoto vnějšího hlediska - navíc i to, že po obsahové stránce disertaci nechybí ani silná teze, která se celou prací vine jako pověstná červená nit a drží ji pohromadě. Už jsem ji citoval, ale uvedu ji ještě v poněkud podrobnějším shrnutí: Distinkcí empirické a transcendentální roviny zkušenosti, které se podle Jakuba Trnky u Husserla obsahově vzájemně kryjí, se vůči němu „Kant dopracovává k podstatně hlubšímu pojetí zkušenosti, neboť ta [to distinkce] mu umožňuje proti Husserlově úzce intencionální koncepci jakožto zkušenostní zaměřenosti na příslušný partikulární obsah postavit jako transcendentální základ celkový zkušenostní horizont, tj. pracovat s širším, neintencionálním konceptem zkušenosti. Právě tento původní celek zkušenosti Kant popisuje na třech úrovních *transcendentálních* mohutností jako konstitutivní jednotu celkové souvislosti čistého názoru (času), jež je garantován syntetickým výkonem produktivní obrazotvornosti a „intelektivně“ završen v jednotě transcendentální apercepce. Právě tento neredukovatelný zkušenostní celek, který Husserl ve svém výchozím zaměření na strukturu ‚ego-cogito-cogitatum‘ jako svébytné téma opomíjí, je přitom hlavním pilířem Kantova transcendentálního projektu.“ (191)

K této hlavní tezi by bylo možné formulovat celou řadu otázek a výhrad. Já se omezím jen na několik podnětů.

Není-li zkušenost totéž co empirie u Kanta, což by bylo překvapivé, bylo by dobré to doložit přímo u Kanta, jinak teze o transcendentální (tj. neempirické) zkušenosti (tj. empirii) zůstává pouze deklarací, nepodloženou hypotézou. V té souvislosti se mi zdá, že Jakub Trnka, když u Kanta odlišuje transcendentální a empirické, vychází nekriticky z oné distinkce mezi „ontologickou“ a „ontickou“ dimenzí, která pochází od Heideggera, a není jisté, jestli má tato

diferenci a na ní postavená myšlenka ontologické syntézy transcendentální obrazivosti jako „časově-kategoriálního celku“ oprávnění u Kanta samotného, a zda se tím tedy vlastní záměr jeho transcendentální filosofie originálně vyjasňuje. V textu předložené disertace se o celkové zkušenostní jednotě jako Kantově konceptu (bez referencí k Heideggerovým textům, o jehož filosofii v závěru Trnka naopak prohlásí, že je vlastně kantovská) mluví velmi často, ale textové doklady pro to chybí. Spíš se mi zdá, že je teze o původní zkušenosti celku projekcí Heideggerovy filosofie z druhé poloviny 20. let do Kantovy Analytiky. Závěrečná věta autora disertace o tom, že by bylo třeba tyto souvislosti – v další práci - důkladněji rozpracovat, jsou proto zcela namístě. Ne vždy je proto přesvědčivé i vlastní Trnkovo osvětlení tohoto konceptu původní zkušenosti celku pomocí Kantových textů, jako na str. 108 až 114 v kapitole o „Schématu jako transcendentálním určení času ve vztahu k celku apercepce“, kde autor práce nejprve uznává, že Kant sám tu klíčovou distinkci mezi empirickým a transcendentálním schématem vlastně nedrží, tedy ani nemohl jejich vztah jasně vypracovat (str. 110). Sám potom navrhuje následující charakteristiky transcendentálního schématu jako „prázdného předznačení veškeré danosti vůbec (tj. ... čistého časového určení zkušenostního obsahu jakožto celku, jehož možnost, ba dokonce nutnost, je garantována zcela apriori)“ (str. 113). Jinými slovy podává transcendentální schéma jako to, co „v horizontu čistého času prázdně předznačuje veškerý zkušenostní obsah vůbec“ (str. 114), tj. transcendentálně určuje „čistý názor, který se vztahuje ke všem představám, jež mohou potenciálně zprostředkovat zkušenostní danost, neboli jevení“ (str. 112).

Tady se nabízí se otázka srovnání s Husserlovou dimenzí pre-empirického času, o které kupodivu v celé disertaci – pokud jsem se nepřehlédl - nepadne ani slovo (a konsekvantně nejsou ani příslušné prameny – tři svazky Husserlových sebraných spisů k tématu času - uvedeny v seznamu literatury). Ostatně ani Heideggerova temporalita jako transcendentální horizont porozumění bytí, kterou se inspiruje Trnkova interpretace, není beze vztahu k Husserlovým analýzám vnitřního, neboli před-empirického vědomí času.

Pro myšlenku předběhu ke smrti, kterou se Heidegger vůči Husserlovi snaží svou analýzu času jako extáze konečnosti profilovat, lze podle mě těžko hledat oporu u Kanta, jak to Trnka naznačuje v závěru. Na těchto a jiných podobných místech je patrná menší autorova metodická obezřetnost (vůči nebezpečí heideggerovsky rozumět Kantovi lépe než si rozuměl sám), obdivuhodná naopak tam, kde hodnotí vybrané interpretace Kanta a Husserla od jiných autorů.

V souvislosti s neredukovatelností tzv. generální teze světa, která je neintencionálním vztahem k celku veškeré možné zkušenosti, by se také u Husserla daly produktivně hledat myšlenky týkající se problematiky, kterou si vytyčuje předložená disertace jako své hlavní téma, totiž odlišnost a vzájemnou souvislost a provázanost transcendentální a empirické dimenze zkušenosti. Kdyby se vzaly v potaz tyto podněty, možná by se pak jevila Husserlova analýza zkušenosti méně povrchní a nebylo by třeba tvrdit ani o „celkové jednotě času“ ani o neintencionálním vztahu k celku veškeré zkušenosti, že je „Husserl ve svém výlučně intencionálním zaměření v podstatě nezná“ (str. 206).

Práci hodnotím jako mimořádně kvalitní a jednoznačně doporučuji k obhajobě.

Karel Novotný
FHS UK

V Praze 12. 11. 2013